

Hudební paleografie (VH_24)

(souhrnný syllabus)

1. Základní pojmy

1.1 Vymezení pojmu

1.2 Vymezení předmětu a jeho systematika

1.3 Historie oboru

1.4 Terminologie:

paleografie	chronologie	předmětné pole
hudební paleografie	sgrafistika	teorie hudebního zápisu
kodikologie	heraldika	Scriptores ecclesiastici de musica sacra potissimum
epigrafika	genealogie	Scriptorum de musica medii aevi nova series
diplomatika	numismatika	Paléographie musicale

2. Písmo a hudba

2.1 Písmo – vznik a druhy

2.2 Cheironomie – muzikologické a ikonografický výklad egyptských výtvarných památek

2.3 Písmenné notace – 1. fáze diastematizace

2.4 Řecká písmenná notace

2.5 Písmenné notace středověkých traktátů

2.6 Písmenné notace středověké hudební praxe

2.7 Terminologie:

písmo	cheironomie	diatonický tetrachord	dazijská notace
piktogram	diastematizace	chromatický tetrachord	Hermanus Contractus
determinativy	synafické spojení	enharmonický tetrachord	litterae significantive
fonetizace	diazeuktické spojení	systema teleion ametabolon	boethiovská notace I
fonogram	tetrachord	pyknón	notace oktávová
princip oktávové identity	Codex Montpellier 159	notace guidonská	Romanusbuchstaben
Micrologus	Epistola de ignoto cantu	Musica enchiriadis	Scholia enchiriadis
Correctorius multorum errorum qui fiunt in cantu gregoriano in multis locis			Seikilova píseň
Commemoratio brevis de tonis et psalmis modulandis			

3. Notace akcentické

3.1 Notace akcentické – vymezení pojmu a klasifikace

3.2 Starořecké prosodické znaky

3.3 Notace ekfonetické – 1. vývojová fáze

3.4 Notace neumové – 2. vývojová fáze

3.5 Terminologie:

accentus	accentus acutus	chronoi	pneumata	pathé
prosódia	accentus gravis	accentus longus	spiritus asper	apostrophus
tonoi	accentus circumflexus	accentus brevis	spiritus lenis	conjunctio
separatio				

4. Latinské neумы

4.1 Vymezení pojmu, problematika historická a teoretická

4.2 Klasifikace znaková

(nomenklatura, klasifikace a systematizace znaků, hudební význam znaků, tabula neumarum)

4.3 Klasifikace typová (topografická)

4.4 Identifikace jednotlivých paleografických typů

4.5 Terminologie:

menzuralismus	aequalismus	tabula neumarum	neumae simplices
neumae duarum notarum	neumae trium notarum	neumae compositae	likvescence
vocales	semivocales	likvidy	likvescence augmentativní
likvescence diminutivní	neумы hákové	apostropha	bistropa
tristropa	episema	cefalicus	epiphonus
franculus	salicus	quilisma	oriscus
pressus	strophicus	melografismus	system virgální
system jacentní	system punktální		

5. Nota choralis

5.1 Vymezení pojmu (Hutter x německá škola: Wagner, Stäblein)

5.2 Vymezení hlavních znaků noty choralis

5.3 Typologie noty choralis

5.31 Typologie znaková (identifikace podle předložené ukázky)

5.32 Typologie druhová (identifikace podle předložené ukázky)

5.4 Česká rombika

5.5 Terminologie:

osnova spatiová	osnova chordální	osnova linková	osnova guidonská	klíč
klíče sylabické	klíče alfabeticke	klíče barevné	custos	caesura
neumae usuales	neumae irregulares	neumae regulares	neumae musicae	conjunctae
compositae	fusae	nota choralis	notace virgální	notace jacentní
notace punktální	Hufnagelschrift	Antifonář sedlecký	Antifonář královny Rejčky	Agenda Tobiášova
Svatovítské troparium	Tmavský rukopis			

6. Notace menzurální

6.1 Vymezení pojmu a výčet typů

6.2 Modální notace

6.21 Vymezení pojmu

(odlišit: sylabická notace, notace organa dupla, motetová notace, kvadrátní notace)

6.22 Mody a jejich identifikace

6.23 Nepravidelnosti modálního zápisu a jejich identifikace

6.24 Identifikace základních kompozičních technik notredamského vícehlasu

6.25 Terminologie:

discantus	fractio modi	notatio sine litera
clausula	nota plicata	longa imperfecta
duplum	copula	brevis altera
tripulum	repetitio	modus primus ordinis secundi
longa perfecta	plica descens	ternaria
brevis recta	notace sylabická	divisio modi
ordo	conductus	plica
ligatura	konduktové moteto	ligatura plicata
quaternaria	notatio cum litera	extenso modi
discantus floridus	plica ascens	notace melismatická
Magnus liber organi de graduali et antiphonario		Pluteus
Codex Helmstedt 628	Codex Helmstedt 1099	

6.26 Zásady přepisu modální notace - demonstrovat na předložené ukázce

6.27 Modální teorie ve středověkém hudebním písemnictví

6.28 Muzikologická literatura zabývající se problematikou modální notace

6.29 Hudební prameny modální notace

6.3 Předfrankonská a frankonská notace

6.31 Vymezení obou pojmů

6.32 Identifikace obou typů notace na předložené ukázce

6.33 Hlavní znaky předfrankonské notace

6.34 Hlavní znaky frankonské notace

6.35 Hudební prameny předfrankonské a frankonské notace

6.36 Předfrankonská a frankonská notace ve středověkém hudebním písemnictví

6.37 Předfrankonská a frankonská notace v muzikologické literatuře

6.38 Zásady přepisu frankonské notace - demonstrovat na předložené ukázce

6.39 Terminologie:

signum perfectionis	punctus divisionis	punctus perfectionis
figura simplex	ordinatio figurarum	proprietas
perfectio	maximodus	ligatura cum (sine) proprietate
ligatura cum (sine) perfectione	semibreves quartae	currentes
ligatura cum opposita proprietate	initialis	tempus
modus	convenientia modorum	conjunctura
finalis		

6.4 Černá menzurální notace

- 6.41 Vymezení pojmu a základní klasifikace
- 6.42 Identifikace hlavních typů černé menzurální notace
- 6.43 Základní rysy francouzské notace
- 6.44 Základní rysy italské notace, rozdíly od francouzské
- 6.45 Hlavní prameny francouzské a italské notace
- 6.46 Francouzská a italská notace ve středověkém hudebním písemnictví
- 6.47 Zásady přepisu francouzské notace - demonstrovat na předložené ukázce
- 6.48 Terminologie:

trecento	divisio secunda	divisio tertia
ars nova	ars subtilior	balada
moteto	rondeau	prolatio
pausa triorum temporum	virelai	punctus additionis
imperfectio	imperfectio ad totum	pausa duorum temporum
imperfectio ad partem	imperfectio ad partem remotam	talea
imperfectio ad partem remotissimam	isorytmie	isometrie
ligatura	hoquetus	alterace
clos	isoperiodicita	divisio
divisio binaria	divisio ternaria	divisio quaternaria
divisio senaria perfecta	divisio senaria imperfecta	octonaria
novenaria	ouvert	duodenaria

6.5 Bílá menzurální notace

- 6.51 Vymezení pojmu
- 6.52 Notační znaky
- 6.53 Ligatury a pravidla pro určování jejich nominálních hodnot
- 6.54 Menzura - vymezení pojmu a charakteristika základních typů
- 6.55 Color - vymezení pojmu a jeho hudebního významu
- 6.56 Proporce - vymezení pojmu, základní typy a jejich hudební význam
- 6.57 Stanovit zásady přepisu bílé menzurální notace a demonstrovat na předložené ukázce
- 6.58 Terminologie:

ligatura obliqua	modus longarum	maximodus
modus maximarum	modus minor	alla longa
modus maximarum imperfectus com modo longarum perfecto cum tempore perfecto cum prolatione perfecta		
menzurální čára	taktová čára	color
color temporis	color prolationis	color minimarum
hemiola	hemiola temporis	poloviční color
hemiola maior	color minor	proporce
courantový color	integer valor	genus multiplex
genus superparticulare	genus superpartiens	genus multiplex superpartiens
genus multiplex superparticulare	proportio dupla	proportio tripla
proportio quadrupla	proportio quintupla	proportio sesquialtera
proportio supertripartiente tertias	proportio tripla sesquitercias	alla semibreve
proportio dupla supertripartiente quartas	menzurální kánon	alla breve
proportio subdupla supertripartiente quartas		

Prameny a literatura (základní tituly):

- Apel, Willi: Die Notation der polyphonen Musik 900 - 1600, VEB Breitkopf - Härtel Musikverlag*
Besseler, Heinrich - Gülke Peter: Schriftbild der mehrstimmigen Musik, Musikgeschichte in Bildern III/5, Leipzig 1973
Coussemaker, Edmond de: Scriptorum de musica medii aevi nova series, I - IV, Paris 1864 - 1867
Gerbert, Martin: Scriptorum ecclesiastici de musica sacra potissimum, I - III, St. Blasien 1874
Hutter, Josef: Česká notace I, II, Praha 1926, 1930
Mokřý, Ladislav: Hudobná paleografia, skripta University Komenského v Bratislavě, Bratislava 1957
Mužik, František: Úvod do kritiky hudebního zápisu, AUC UK Praha 1961
Parrish, Carl: The Notation of Medieval Music, Pendragon Press, New York 1978
Plocek, Václav: Teorie a dějiny notace, in: Hudební věda. Historie a teorie oboru a jeho světový a český vývoj III, SPN, Praha 1988, s. 591 - 605
Rybarič, Richard: Vývoj evropského notopisu, Bratislava 1982
Stäblein, Bruno: Schriftbild der einstimmigen Musik, Musikgeschichte in Bildern III/4, Leipzig 1975
Wolf, Johannes: Handbuch der Notationskunde I, II, Leipzig 1913, 1919

*Příslušná hesla v hlavních muzikologických encyklopediích (MGG, Riemann, Grove, Slovník české hudební kultury ad.)
Znalost titulů označených tučnou sazbu je povinná!*

Podmínkou pro úspěšné vykonání zkoušky je:

- a) spolehlivá znalost problematiky historického vývoje v rozsahu přednesené látky;**
- b) spolehlivá znalost principů probraných notačních systémů a zásad jejich transkripce;**
- c) vyhovující zpracování seminárního úkolu;**
- d) úspěšné absolvování zkouškového testu - přepisu v rozsahu 10 taktů zadané předlohy;**
- e) úspěšné vykonání ústní zkoušky podle tohoto sylabu.**